

Den 6 september 2021

Avsändare: Antidiskrimineringsbyrån Fyrbodalen, Antidiskrimineringsbyrån Norra Skåne, Antidiskrimineringsbyrån Stockholm Norr, Antidiskrimineringsbyrån Uppsala, Diskrimineringsbyrån Humanitas, Rättighetscentrum Halland, Rättighetscentrum Norrbotten och Rättighetscentrum Västerbotten

Till: Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju.L5@regeringskansliet.se

Dnr: Ju2021/01818

Med anledning av "Ett förbud mot rasistiska organisationer" SOU 2021:27

Inledning

Avsändarna av detta remissvar är några av Sveriges 18 antidiskrimineringsbyråer. Antidiskrimineringsbyråer verkar för alla människors lika rättigheter och möjligheter oavsett etnicitet, religion eller annan trosuppfattning, kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder.

Antidiskrimineringsbyråer erbjuder kostnadsfri juridisk rådgivning och hjälper personer som utsatts för diskriminering. De håller även utbildningar, deltar i samhällsdebatten och bildar opinion om likabehandling och diskriminering. Vi svarar utifrån vårt perspektiv som antidiskrimineringsbyråer. Vi arbetar utifrån diskrimineringslagen (2008:567), både det som faller innanför lagen, men också det strukturella som ofta hamnar utanför lagen.

Remissvar

Avsändarna *avstyrker* förslaget om att kriminalisera deltagande i rasistiska organisationer.

Skäl till ställningstagandet

Rasism är en omfattande och allvarlig företeelse i Sverige. Enskilda individer och grupper av individer drabbas hårt av rasism dagligen. Avstyrkandet av förslaget att kriminalisera aktivt deltagande i vissa rasistiska organisationer föranleds av vår uppfattning att förslaget inte har potential att påverka

problemet med rasism på ett sätt som ger positiv effekt för de grupper som ofta utsätts för rasism. Andra antirasistiska åtgärder har långt större möjlighet att leda till att såväl den organiserade som den oorganiserade rasismen motas tillbaka och bekämpas i landet. De huvudsakliga skälen till vår uppfattning utvecklas nedan.

1. Missvisande terminologi och risk för kontraproduktiva effekter

Terminologin är missvisande. Förslaget gör anspråk på att förbjuda rasistiska organisationer, men detta är de facto inte vad förbuden innebär. Det som faktiskt föreslås är förbud mot aktivt deltagande i en viss typ av organisation som ägnar sig åt kriminaliserad, rasistisk förföljelse. Förslaget riskerar att skapa en legaldefinition av rasism som i själva verket är långt snävare än vad rasism innebär. Den gängse förståelsen för vad en rasistisk organisation är omfattar sammanslutningar som står på en rasistisk värdegrund, som använder sig av rasistisk retorik, sprider rasistiska budskap och ägnar sig åt någon form av rasistisk verksamhet. De flesta av dessa organisationer har inte en verksamhet som innebär kriminell förföljelse i betänkandets bemärkelse.

Förslagen riskerar därutöver att ha kontraproduktiva effekter i bemärkelsen att den rasism som inte faller under förbudet kan komma att legitimeras. Detta kan komma att utnyttjas i propagandasyfte av grupper i vars intresse det är att framstå som godkända och rumsrena i samhällets ögon.

2. Ineffektivt förslag för att motarbeta rasism inskränker föreningsfriheten

Eftersom ribban ligger så högt för organisationer att klassificeras som "rasistiska" i straffbestämmelsens mening är det sannolikt mycket få organisationer, om någon alls, som kommer att falla under det straffbara området. Därför kommer förbudet att vara ineffektivt för att motarbeta rasism och riskerar att uppfattas som ett slag i luften av grupper vars handlingsutrymme och likvärdiga möjligheter till yttrande- och mötesfrihet dagligdags begränsas av rasismen i samhället.

Med hänsyn till detta är det också tveksamt om förslaget uppfyller förutsättningarna för inskränkning av föreningsfriheten. Det finns redan lagar som angriper och kriminaliserar rasismens uttryck i Sverige, men tillämpningen uppvisar stora brister. En mängd insatser kan således vidtas inom ramen för nuvarande lagstiftning, varför det är tveksamt om nödvändighetskravet för ett förbud är uppfyllt.

Kategorierna som skyddas av förslaget är vagt formulerade vilket strider mot legalitetsprincipen. Förföljelse som riktas generellt mot grupper av icke-vita eller mot religiösa grupper faller vidare helt utanför det straffbara området vilket innebär att stora grupper rättighetsbärare, vars utsatthet för rasism är dokumenterad, inte omfattas.

3. Outnyttjade möjligheter att stävja rasismen

Det finns lagstiftning redan i dag som, om den tillämpades effektivt, skulle kunna stävja rasistisk verksamhet och skydda utsatta grupper. Arbetet mot hets mot folkgrupp och andra hatbrott måste stärkas. Men för detta krävs att arbetet prioriteras, både från politiskt håll och inom Polismyndigheten och andra delar av rättsväsendet.

Hatbrottsstatistiken talar sitt tydliga språk: endast 3 % av anmälda brott personuppkärlas. Nästan hälften läggs ned efter utredning och ungefär lika stor andel direktavskrivs (Brå 2019:13 s 9). Uttalad kritik från forskningshåll och civilsamhälle har också riktats mot polisens förmåga och intresse av att i högre grad prioritera demokrati- och hatbrott, inte minst på nätet.

Arbetet mot hatbrott inom Polismyndigheten måste stärkas på alla nivåer. Den interna samordningen måste förbättras, inte minst mellan regionerna, för att bättre kunna kartlägga när människor organiserade i rasistisk verksamhet begår brott. En bred kompetensutveckling om hatbrott i allmänhet och hets mot folkgrupp i synnerhet inom polisen måste komma till stånd. Med tanke på att så stor del av hets mot folkgrupp och andra hatbrott sker online bör satsningar göras på att i högre grad utreda och ingripa mot hatbrott på nätet. Uppdraget att prioritera arbetet mot hatbrott och rasism måste också åtföljas av nödvändig budget för detta arbete. Satsningen bör reflekteras i statsbudgeten.

Specifikt om hatbrott som begås på nätet: Polismyndigheten har möjlighet att vidareutveckla kompetenser för att upptäcka och utreda hatbrott som begås online. Näthatsgranskaren rekommenderar bland annat att Polismyndigheten ska införa ett centralt övergripande ansvar för allvarliga demokrati- och hatbrott som begås på internet av individer ur våldsbejakande och rasideologiska miljöer, att dessa utredningar hanteras skyndsamt och samordnat, samt att polisen ska patrullera nätet på samma sätt som gator och torg patrulleras för att kunna upptäcka och utreda det rasistiska näthatet.

Specifikt om hatbrott som begås av personer som är organiserade: Polismyndigheten har möjlighet att prioritera hatbrott som begås av personer organiserade i rasistiska sammanslutningar. De begår ofta brott med mer systematik och större spridning än enskilda individer och utifrån ett samhällsintresse torde det därför vara av vikt att prioritera denna sorts organiserad brottslighet.

Om demonstrationstillstånd: Polismyndigheten har möjlighet att ändra praxis vid tillståndsgivningen för demonstrationer där vit makt-grupper marscherar, med uppenbara hot för ordning och säkerhet i bemärkelsen att brott (hets mot folkgrupp) kan komma att begås. Det finns ett outnyttjat handlingsutrymme för att begränsa och villkora högerextrema gruppers möjlighet att utöva sitt skrämsekapital genom demonstrationer. Dialogen mellan polisen och de grupper som riskerar att tystas av högerextrema manifestationer måste också intensifieras, så att rättighetsbärare själva får möjlighet att identifiera sitt behov av skydd.

Vi som antidiskrimineringsbyråer vill tydliggöra att rasism bör ses som ett socialt system av ojämlikheter som påverkar människors livsutfall och livsvillkor. Rasismen är strukturell och handlar inte om enskilda organisationer. Rasistisk organisering bör ses som ett uttryck för den underliggande rasism som är förutsättningen för dess existens. Rasism manifesterar sig på olika sätt såsom exempelvis diskriminering på arbets- och bostadsmarknaden, ohälsa och brist på inflytande och resurser. Men den kan också uttryckas i hatretorik, våld och rasistisk organisering. Det är nödvändigt att resurser tillsätts så att ett grundläggande arbete kan göras för att kartlägga rasismens uttryck i Sverige. Vi ser också att det behövs omfattande kompetenshöjande insatser om rasism och hur vi förebygger den inom samtliga samhällsområden i Sverige.